

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р Александър Николов Николов

(СУ "Св. Климент Охридски", Исторически факултет, Катедра по Стара история, тракология и средновековна история)

по процедура за избор на професор по област на висше образование 2. Хуманитарни науки, професионално направление 2.2 История и археология (История на късната античност:християнска просопография), обявен в ДВ бр. 31/12.04.2019 г. за нуждите на ЦВСП "Иван Дуйчев", СУ "Св. Климент Охридски"

1. Данни за конкурса

Конкурсът за професор е обявен за нуждите на ЦВСП "Иван Дуйчев", СУ "Св. Климент Охридски". Единствен кандидат по конкурса е доц. д-р Румен Живков Бояджиев. Подадените от него документи отговарят на изискванията на ЗРАСРБ и по същество дават възможност за оценка на научната му продукция и изследователската му дейност.

2. Данни за кандидата.

Образование и професионално развитие.

Румен Бояджиев завършва средното си образование през 1979 г. в София и след отбиване на редовната военна служба следва в СУ "Св. Климент Охридски", специалност "Българска филология", която завършва през 1986 г. Междувременно специализира в Исторически факултет, в новооткритата специализация по История и теория на културата и се дипломира през 1988 г. Между 1986 и 1988 г. работи като учител в 126 СОУ, като още през 1988 г. е привлечен като специализант, а впоследствие и като редовен аспирант (докторант) към новоосновения ЦВСП "Иван Дуйчев". Оттук-насетне неговата научна и професионална кариера е тясно свързана с тази научна институция, където постъпва на редовна работа през 1991 г.. Същевременно той специализира в Германия, КААД (Bonn) , последователно през 1990 и 1992-1994 г. в Регенсбург и Хамбург. През 1996 г. защитава успешно докторска дисертация на тема "Ранното западноевропейско монашество:

Бенедиктинците и Изтокът до средата на XI в.", като впоследствие публикува и монография със същото заглавие, която представлява новаторско изследване не само в рамките на българската медиевистика. През 1997 г. печели конкурс за асистент (научен сътрудник) в ЦСВП "Иван Дуйчев", а през 2009 г. се хабилитира успешно като доцент. Доцент Бояджиев води няколко бакалавърски и магистърски курса към специалност "Балканистика" в ФСлФ и ИФ, които са свързани с неговото научно поле: История на Византия, Средновековна балканска история, История на България, Опазване на българското книжовно наследство, Средиземноморски култури и цивилизации през Античността и Средновековието, Християнска просопография. Неговите публикации са концентрирани в областта на късноантичната и ранносредновековна култура, с особен акцент върху религиозния живот и монашеската култура, но те ще бъдат разгледани подробно в частта, посветена на публикациите и научните приноси на доц. Бояджиев. Кандидатът е член на Асоциацията на византинистите и медиевистите в България и координатор на КААД за подбор на кандидатите от България.

2. Описание на научните трудове и приноси на кандидата:

Доц. д-р Р. Бояджиев е предоставил за участие в конкурса значителна по обем и качество продукция. На първо място това е монографията " Изгубената Africa Sacra. Късноантичната християнска Северна Африка IV-VI в.", 492 стр. Това е изследване безпрецедентно за българската медиевистика, тъй като е посветено на регион, доста отдалечен от Балканите и от източната християнска традиция. "Изгубената Africa Sacra", географски поместена в Римска Африка, в разглежданите от автора векове е един от най-проспериращите региони на късната Римска империя и същевременно люлка на западното християнство, която не само се конкурира, но и изпреварва Италия в това отношение. Достатъчно е да си припомним имената на Тертулиан, Лактанций, Арнобий и разбира се, на свети Августин Блажени, за да установим дори при най-бегъл прочит, значението на този, днес изцяло доминиран от исляма регион за развитието на западната и изобщо на християнската религиозна традиция.

Румен Бояджиев, който е утвърден изследовател на раннохристиянската монашеска култура, на култа към светците и особено на всестранните изследвания около ролята на жените-светици в ранното християнство. Тук обаче откриваме една наистина всестранна

панорама на живота в тези благоденстващи провинции, процъфтяващи в едни бурни времена, които в крайна сметка ги достигат, но не ги засягат така дълбоко, както по-късно ще ги засегне необратимо ислямската експанзия. След последователен и задълбочен анализ на политическата и икономическа рамка, в която протича и културният и религиозен живот в този Северноафрикански "рог"- център на романизацията по южния бряг на Средиземно море, авторът ни представя детайлна картина на раннохристиянската общност в периода на *Ecclesia militans*, богатата мъченическа традиция на региона и същевременно трансформацията на християнството от преследвана, в разрешена и в крайна сметка в доминираща религия в империята и в конкретния изследван от автора ареал.

Съвсем естествено специално внимание е отделено на дейността на колосалната фигура на свети Августин Блажени- системосъздател на цялото западно християнство, чийто възгледи доминират поне до появата на свети Тома от Аквино. Особен интерес представлява и периодът на борба на местната християнска общност в условията на арианската власт на Вандалското кралство, когато последователите на никейското православие и преки ученици на свети Августин попадат в условия, напомнящи някогашните гонения от епохата на "Воюващата църква". Особено внимание авторът отделя и на църковната структура и организация в Римска Африка, тясно свързана и произтичаща от късноантичната градска мрежа и среда, което е друг важен аспект от приносния характер на монографията.

Разбира се, тази всеотраслова панорама е последвана от изключително прецизно и детайлно изследване в рамките на обичайната за автора проблематика, която е продължение на "един по-стар проект", за да цитирам неговите думи, но и всъщност крайъгълен камък на неговите изследвания през един дълъг и плодотворен период от академичната му кариера. Това именно са и двете части на настоящия труд, като втората част е именно един безценен по своя характер просопографски корпус, посветен на жените-християнки от разглеждания период и регион.

Тази просопография е втора част на изследване, което е част от втората монография, която ще разгледаме тук, издадена през 2011 г. Тя е посветена на периода IV-VII в. и обхваща огромен и разнообразен изворов материал, който е подреден

изключително прецизно и ни осведомява пълно за всяка една единица от този своеобразен "каталог" с оглед на житие, етнически произход, среда и т.н. Може да се каже, че Румен Бояджиев е проявил тук присъщата му прецизност и скрупулъзност, които в настоящата епоха на забързани проучвания и очаквани резултати, остава една безценна възможност и умение.

Както отбелязахме вече, разглеждана монография е и естествено продължение на предходното изследване на доц. Бояджиев, излязло през 2011 г. под заглавие "Късноантичното женско монашество в Рим и духовните му покровители на Апенините и в Източното Средиземноморие (между II и III Вселенски събор 381 г. до 431 г.). *Prosopographia Feminarum Christianarum, Saec. IV-VI.*" вследствие на първата хабилитация на кандидата. Като цяло подобна органична връзка между изследванията показва и плодотворността на избраната тема и методология на проучванията.

Наред с посочената монография, кандидатът представя като част от продукцията си, предназначена за конкурса и първата си монография, посветена на ранното западноевропейско монашество и връзките на Бенедиктинския орден с Изтока- едно много ценно изследване, което отдавна вече е и част от учебните програми в бакалавърските курсове по средновековна история. Тук са очертани и основните насоки, в които впоследствие се развиват научните дирения на кандидата именно в сферата на монашеския живот, ранните фази от развитието на християнската църква през Средновековието и контактите между Източната и Западната църква.

Представени са още 12 публикации (една студия и 11 статии), които могат да бъдат групирани по следния начин: Шест от тях са посветени на проблематиката, свързана с ролята на жените в разпространението на християнството в късноантичната и ранносредновековна епоха- тема, която очевидно представлява сериозен компонент в научните изследвания на Р. Бояджиев. Две от тях са публикувани на чужд език, респективно на новогръцки и италиански в престижни международни издания. По-конкретно те засягат просопографски проблеми, свързани с християнките живели в западните провинции на Римската империя през IV-VI в. (№3, 2013 г., ГСУ, ЦВСП, т. 98 [17], 193-204), на разпространението на християнството сред жените в епохата на Константин Велики и неговите наследници (№4, ГСУ, ЦВСП "Иван Дуйчев", 2017, т. 98

(18), 641-649); (№7, *La figura di Costantino imperatore e l'ideologia imperiale nella storia culturale, religiosa e civile dei Paesi slavi* (a cura di Fr. Braschi; M. Di Salvo), [Accademia Ambrosiana; Slavica Ambrosiana, 4]. Milano, 2013, 37-48.), на жените-монахини от раннохристиянската епоха (№ 9, ГСУ, ЦВСП "Иван Дуйчев", т. 93 (12), 323-328), на съдбата на три известни римски аристократки със специални заслуги за разпространението на монашеския идеал и източната аскеза, а именно Мелания Старша, Мелания Младша и Паула (№10, *Studia Slavico-byzantina et Mediaevalia Europensia, Vol. VIII (Образ и слово. Юбилеен сборник по случай 60 годишнината на проф. Аксиния Джурова)*. София, 2004, с. 89-101) и статията, посветена на житията на християнските жени от Апенинския полуостров, въз основа на епиграфски данни от средата на IV до средата на VI в., (№ 6, *Aureus. Volume dedicated to prof. Evangelos Chrysos*. (Eds.: Koliass, T.; K. Pitsakis), [Institute of Historical research - Athens]. Athens, 2014, 57-73).

Втората група статии е посветена на различни проблеми от историята на късноантичното християнство, градската среда, системата на късноримския Лимес и др. По-конкретно това са проблемите на ранното монашество на Леринските острови и неговите контакти с източните аскети (№12, ГСУ, ЦВСП "Иван Дуйчев", т. 90 (9), 453-480); проучванията върху християнската символика от манастира Равна на базата на съхранени и проучени от автора графити (№ 11, ГСУ, ЦВСП "Иван Дуйчев", т. 84-85 (4), 219-247); (№ 13, *Studia protobulgarica et mediaevalia europensia. В чест на проф. Веселин Бешевлиев*, 1993, 261-270)) и не на последно място две особено ценни статии, посветени на проучванията върху Панонския и Северноафриканския лимес през призмата на раннохристиянската градска култура в тези зони: (№ 5, ГСУ, ЦВСП "Иван Дуйчев", т. 99 (18), 145-162) и № 2 в *Realia Byzantino-Balkanica. Сборник в чест на 60 годишнината на проф. Христо Матанов*. София, 2014, 85-106.

Цялостното впечатление от научната продукция на доц. Бояджиев ни представя един напълно изграден, прецизен автор, с много ясен и точен фокус на своите изследвания, който умее, както да обобщава, така и да изследва и анализира детайлно обекта на своите изследвания. Пред нас е един от задълбочените изследователи на Късната античност в Средиземноморието, особено с оглед на разпространението и триумфа на християнството в тази епоха. Специално внимание бих отделил на неговите проучвания в областта на ролята и мястото на жените в тези процеси и на проучванията на градската култура и

зоната на Римския лимес, пречупени през разпространението и налагането на християнството като доминираща религиозна и културна рамка на късноантичното общество. Доказателство за качеството на научната продукция на доц. Бояджиев е солидният брой цитирания в престижни издания, както и положителни рецензии за част от неговите изследвания в наши и чужди издания.

Наред със своята научна дейност, доц. Бояджиев е депозирал и справка, която показва, както една богата преподавателска дейност, така и участие в редица проекти, с което той, по мое мнение, покрива изцяло необходимите критерии за заемане на академичната длъжност "професор".

3. Заключение:

Преподавателската, научната и проектната дейност на доц. д-р Румен Живков Бояджиев съответстват напълно на изискванията за заемане на академичната длъжност „професор” според изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България и на Правилника на СУ "Св. Климент Охридски" за неговото прилагане. Въз основа на това обстоятелство имам удоволствието да предложа на уважаемото жури да присъди академичната длъжност „професор” на доц. д-р Румен Живков Бояджиев по професионално направление 2.2. *История и археология* и да пожелае на кандидата бъдещи професионални успехи.

21.07. 2019 г.

гр. София

Подпис:

/проф. д-р Александър Николов/